

BOOKA.

Knjiga broj **68**

LEJLA SLIMANI
USPAVAJ ME

Naslov originala

LEÏLA SLIMANI

CHANSON DOUCE

Copyright © Éditions Gallimard, 2016

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

S FRANCUSKOG PREVEO

Vladimir D. Janković

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Borka Slepčević

DIZAJN KORICA

Monika Lang

PRELOM

Bodin Jovanović

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2021.

Treće izdanje

La publication de cet ouvrage bénéficie du Fonds
"Danilo Kiš" de l'Institut français de Serbie.

Objavljivanje ove knjige pomogao je Francuski
institut u Srbiji posredstvom Programa za podršku
izdavačima „Danilo Kiš“.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

Uspavaj me

ROMAN

LEJLA SLIMANI

S FRANCUSKOG PREVEO

Vladimir D. Janković

BOOKA.

Emilu

„Gospođica Vezis je bila došla s one strane Granice da čuva nekoliko dece kod jedne gospođe (...). Dotična gospođa je posle izjavila da gospođica Vezis nije ni za šta, da nije čista i da ne pokazuje ni trunku elana. Ni u jednom jedinom trenutku nije joj palo na pamet da gospođica Vezis ima i neki svoj život, da i nju more neke njene brige, i da su te brige za gospođicu Vezis nešto najvažnije na svetu.“

Radjard KIPLING, *Obične priče sa brda*

„Razumete li vi, gospodine, razumete li vi šta to znači kad čovek više nema kuda da ode?“ Ovo pitanje, koje mu je Marmeladov postavio prethodne večeri, najednom mu sad pade na pamet. „Jer trebalo bi da svaki čovek može nekud da ode.“

DOSTOJEVSKI, *Zločin i kazna*

Beba je mrtva. Za nju je dovoljno bilo nekoliko sekundi. Lekar je uveravao da dete nije patilo. Stavili su ga u sivu navlaku i zakopčali rajsferšlus preko tela iščašenih udova, koje je plutalo u vodi okruženo igračkama. Mala je, međutim, bila još živa kad je stigla hitna pomoć. Borila se kao divlja zver. Tragovi te borbe bili su vidljivi, devojčici su ispod noktića ostali parčići kože. U kolima hitne pomoći, dok su je vozili u bolnicu, bila je nemirna, protresali su je grčevi. Iskolačenih očiju, izgledala je kao da se bori za vazduh. Grlo joj je bilo puno krvi. Pluća su joj bila probušena, a glavom je žestoko udarila u plavu komodu.

Mesto zločina je fotografisano. Policija je uzela otiske prstiju i izmerila površinu kupatila i dečje sobe. Na podu je ostala prostirka natopljena krvlju. Igračke su popakovane u providne kese koje su potom zapečaćene. Čak i plava komoda poslužice na suđenju.

Majka je bila u stanju šoka. Tako su rekli vatrogasci, to su i policajci ponavljali, tako su novinari zapisali. Kad je ušla u sobu u kojoj su ležala njena deca, ispustila je krik, krik iz dubine, urlik jedne vučice. Zidovi su se zatresli. Noć je pala usred tog majskog dana. Žena je povraćala, i policija ju je tako i zatekla, odeće natopljene povraćkom, šćućurenu u sobi, kako besomučno grca. Urlala je kao da će pluća da iskida. Bolničar je diskretno dao znak kolegama, onda su je podigli iako je pružala otpor, iako se

ritala. Lagano su je podigli, i mlada stažistkinja iz hitne pomoći dala joj je sredstvo za umirenje. Devojci je to bio prvi mesec na stažu.

I onu drugu ženu je trebalo spasavati. Tako nalaže profesionalizam, tako nalaže objektivnost. Ona, jednostavno, nije umela da umre. Smrt je umela samo drugima da pruži. Bila je, inače, prerezala sebi vene na obe ruke, a onda zarila sebi nož u grlo. Izgubila je svest, klonula je pored krevca. Uspravili su je, izmerili joj puls i pritisak. Položili su je onda na nosila, i mlada stažistkinja je stavila ruku na ženin vrat.

Ispred zgrade su se okupile komšije. Pretežno žene. U to doba dana, inače, išlo se po decu u školu. Gledaju sad kola hitne pomoći, oči im otekle od suza. Plaču, žele da znaju šta se desilo. Propinju se na prste. Pokušavaju da razaberu šta se dešava iza policijskog kordona, u kolima hitne pomoći koja, uz prodorno zavijanje sirena, napuštaju lice mesta. Šapatom razmenjuju novosti. Glasine se već šire. Deci se desilo nešto loše.

To je jedna lepa zgrada u Ulici Otvil, u Desetom arondismanu. Jedna od onih zgrada gde se susedi srdačno javljaju jedni drugima iako se ne poznaju. Stan porodice Mase nalazi se na petom spratu. To je najmanji stan u zgradi. Kad im se rodilo drugo dete, Pol i Mirijam su postavili pregradu nasred dnevne sobe. Oni sad spavaju u jednoj majušnoj prostoriji između kuhinje i prozora koji gleda na ulicu. Mirijam voli raznobojan nameštaj i berberske tepihe. Po zidu je okačila japanske grafike.

Danas se kući vratila ranije. Ranije je izašla s jednog sastanka, i ostavila za sutra neki dosije koji treba proučiti. Dok je sedela na pomoćnom sedištu u metrou na liniji

7, počela je sebe da ubeđuje da bi bio red da deci priredi jedno lepo iznenađenje. Izašavši iz metroa, svratila je do pekare. Kupila je hleb baget, nešto slatko za klince i kolač s pomorandžom za dadilju. To joj je omiljeni.

Razmišljala je i o tome da decu vodi u zabavni park. A onda će zajedno u kupovinu, da nabave šta im treba za večeru. Mila će tražiti neku igračku, Adam će u kolicima sisati okrajak hleba.

Adam je mrtav. Mila će svaki čas podleći povredama.

– Ali ništa one bez papira, važi? Za kućnu pomoćnicu ili molera to mi ne bi smetalo. Pa treba ljudi da rade... Ali za nekoga ko treba da ti čuva decu, to bi već bilo previše opasno. Ne želim da mi ovde dolazi neko ko bi se plašio da pozove policiju ili da ode do bolnice ako bude nekih problema. Što se ostalog tiče, ne sme da bude prestara, ne sme da bude od onih zabrađenih, i ne sme da bude pušač. Važno je da bude agilna i uvek dostupna. Da hoće da radi svoj posao kako bismo mi mogli svoj.

Pol je sve pripremio. Sastavio je listu pitanja i odredio da svaki razgovor traje po trideset minuta. Rezervisali su subotu popodne kako bi našli dadilju svojoj deci.

Nekoliko dana ranije, dok je Mirijam o toj svojoj potrazi razgovarala sa drugaricom Emom, ova joj se požalila na ženu koja čuva njenu decu. „Ta moja dadilja ima dva sina, ovde žive, pa nikada ne može duže da mi ostane, niti može uveče i noću da mi čuva decu. To stvarno nije praktično. Imaj to u vidu kad ti žene budu dolazile na razgovor. Ako žena ima decu, bolje bi bilo da su tamo, kod kuće.“ Mirijam joj je zahvalila na savetu. Pravo govoriti, međutim, Emine reči nisu joj nimalo godile. Ako bi neki tamo poslodavac o njoj samoj, o Mirijam, i o nekoj drugoj njihovoj zajedničkoj drugarici govorio na takav način, one bi se uglavnom pobunile tvrdeći da je reč o diskriminaciji. I njoj je sad užasna bila sama pomisao na to da

odbije neku ženu samo zato što ima decu. Odlučila je da tu temu s Polom i ne naćinje. Njen muž je kao Ema. Pragmatican tip, koji porodicu i karijeru stavlja ispred svega.

Toga jutra su sve ćetvoro, cela porodica, otišli u kupovinu. Pol je Milu poneo na krkaće, Adam je spavao u kolicima. Kupili su i cveće, i sad uređuju stan. Źelja im je da se u lepom svetlu pokažu pred dadiljama koje će tu defilovati. Skupljaju sad knjige i ćasopise koji se vuku po patosu, po krevetu, pa ćak i po kupatilu. Pol traži od Mile da pospremi igraćke, da ih natrpa u velike plastićne posude. Devojćica neće da posluša, cmizdri, i na kraju on mora da pokupi igraćke i nagomila ih pored zida. Pakuju dećju odeću, menjaju posteljину na krevetima. Ćiste, bacaju, oćajnićki vetre taj stan u kojem se guše. Źeleli bi da te žene vide da su oni ljudi valjani, ozbiljni, uredni ljudi koji svojoj deci žele da pruže samo najbolje. Da te žene odmah shvate ko je ovde gazda.

Mila i Adam spavaju posle rućka. Mirijam i Pol sede na ivici njihovog kreveta. Nikada nikome nisu poveravali decu na ćuvanje. Mirijam je upravo privodila kraju studije prava kad je zatrudnela s Milom. Diplomirala je dve nedelje uoći porođaja. Pol je radio kao pripravnik, ćas ovde, ćas tamo, pun optimizma kojim je i zaveo Mirijam kad su se sreli. Bio je siguran da će moći da radi i zarađuje za oboje. Uveren da će, uprkos krizi i smanjenom budžetu, moći da napravi karijeru u muzićkoj produkciji.

Mila je bila krhka beba, razdražljiva, neprekidno je plakala. Nikako nije dobijala na težini, odbijala je i majćinu sisu i flašice koje joj je otac pripremao. Vazda nagnuta nad kolevkom, Mirijam je već bila zaboravila da neki

tamo spoljni svet uopšte postoji. Njene ambicije bile su ograničene na to kako da joj slabunjavoj maloj drekavici nabaci nekoliko grama. Meseci su prolazili, a da Mirijam to uopšte nije primećivala. Pol i ona se nikako nisu razdvajali od Mile. Pretvarali su se da ne primećuju kako se njihovi prijatelji nerviraju i pričaju im iza leđa da jednoj bebi stvarno nije mesto ni u kafani ni u restoranu. Ali Mirijam nije htela ni da čuje za bebisiterku. Samo je ona, i niko drugi, bila u stanju da odgovori na potrebe svoje kćeri.

Jedva godinu i po dana imala je Mila kad je Mirijam ponovo zatrudnela. Mirijam je, inače, uporno tvrdila da se to desilo slučajno. „Pilula nikad nije stoprocentno sigurna“, govorila je ona kroz smeh svojim drugaricama. A u stvari je bila i te kako isplanirala tu trudnoću. Adam joj je bio samo opravdanje da ne mora da napušta toplinu ognjišta. Pol nije imao ništa protiv. On je u to vreme upravo bio angažovan kao pomoćnik tonca u jednom renomiranom studiju, gde je provodio dane i noći kao talac hirova raznih umetnika, komotnih prema satnici. A njegova žena je, bar se činilo tako, procvetala u tom ambijentu životinjskog materinstva. Taj život kao u čauri, daleko od sveta, daleko od drugih ljudi, nju i njenu decu štitio je od svega.

A onda je, najednom, vreme počelo da izgleda dugo, i savršena porodična mehanika prestala je da funkcioniše. Polovi roditelji, kojima je bilo prešlo u naviku da im pomažu kad se rodila Mila, sada su sve više vremena provodili u svojoj kući na selu, gde su bili preduzeli obimne radove. Mesec dana pre nego što će Mirijam roditi Adama, organizovali su tronedeljno putovanje u Aziju, o

čemu su Pola izvestili u posljednjem trenutku. Njega je to rasrdilo, žalio se Mirijam na samoživost i ležernost svojih roditelja. Mirijam je to, međutim, doživela kao olakšanje. Ona nije podnosila da joj se Silvi vrzma pred nosom. Sa osmehom na licu slušala je svekrvine savete, gutajući pljuvačku kad vidi ovu kako joj pretura po frižideru i kritikuje namirnice koje su se tu zatekle. Silvi je kupovala salate od organskog povrća. Pripremala je obroke Mili, ali je kuhinju ostavljala u strašnom neredu. Mirijam i ona se nikada ni oko čega nisu slagale, i u stanu je vladala neka neprobojna nelagoda, uvek na ivici ključanja, neprestano preteći da eskalira u pesničenje. „Pusti roditelje da žive. Imaju i oni pravo malo da se nauživaju u toj slobodi sad kad su je stekli“, na kraju je Mirijam rekla Polu.

Nije ona bila u stanju da sagleda razmere onoga što je čeka. Sa dvoje dece u kući sve je postalo komplikovanije: i odlazak u kupovinu, i kupanje, i odlasci kod lekara, i pospremanje kuće. Računi su počeli da se gomilaju. Mirijam se sva smračila. Izlasci u park postali su joj mrski. Činilo joj se da tim zimskim danima nema kraja. Milini hirovi bili su joj nepodnošljivi, na prva Adamova gugutanja ostala je ravnodušna. Iz dana u dan osećala je sve jaču potrebu da nekud ode sama, da se kao luda prodere nasred ulice. „Živu će me pojesti“, ponekad bi rekla sebi.

Na muža je bila ljubomorna. Uveče bi ga grozničavo čekala iza zatvorenih vrata. Čitav sat bi mu se onda žalila na detinju ciku, na to kako je stan mali, na to kako joj nedostaje rasonoda. Kad bi konačno dozvolila i njemu da nešto kaže, on bi joj pričao o fenomenalnim sesijama neke hip-hop grupe u studiju, na šta bi se ona samo bre-cnula: „Imaš ti sreće u životu“. On bi joj na to uzvratio:

„Ne, ti si ta koja ima sreće. Da znaš samo koliko bih ja voleo da ih gledam kako rastu.“ U toj igri pobjednika nikad nije bilo.

Noću bi Pol pored nje spavao teškim snom čoveka koji je radio ceo dan i koji zaslužuje pošteno da se odmori. Ona bi se prepustila jetkim mislima i kajanju. Razmišljala je o silnim naporima koje je uložila da bi završila studije, uprkos nedostatku novca i roditeljske podrške, razmišljala je o tome kako je bila srećna kad je primljena u advokatsku komoru, i kako se radovala kad je prvi put obukla togu, i kako ju je Pol tada slikao, pred vratima njihove zgrade, ponosnu i nasmejanu.

Mesecima je ona odavala utisak osobe koja je u stanju da podnese situaciju u kojoj se našla. Čak ni Polu nije umela da kaže koliko se, zapravo, stidi sebe. Koliko je u njoj snažno to osećanje da umire zbog toga što više nema o čemu da priča osim o detinjim smicalicama i razgovorima između nepoznatih osoba koje u prolazu naćuje u supermarketu. Poćela je bila da odbija sve pozive na večere, da ne odgovara više ni drugaricama kad je zovu da negde izađu. Naroćito je u žene izgubila poverenje, jer žene umeju da budu tako okrutne... Došlo bi joj ponekad da golim rukama zadavi one koje su se pretvarale da joj se dive ili, još gore, da joj zavide. Nije mogla više da ih sluša kako se žale na posao, kako kukaju što ne viđaju dovoljno decu. A više od svega, plašila se nepoznatih. Onih koji je pitaju čime se bavi, pa se samo okrenu kad im Mirijam odgovori da sedi kod kuće.

Jednoga dana, vraćajući se iz kupovine u *Monopriju* na Bulevaru Sen-Deni, primetila je da je slučajno sa sobom

ponela dečje čarapice koje nije platila. Bila je na nekoliko metara od kuće, mogla je da se vrati do prodavnice i ostavi im čarape, ali odustala je od toga. Nije o tome pričala Polu. Iako taj događaj nije imao nikakvu posebnu važnost, nije mogla da ga izbací iz glave. I tako je, posle te epizode, počela redovno da odlazi u *Monopri*, odakle bi potom krišom iznela šampončić, ili kremu, ili ruž koji nikada na usne neće ni namazati. Vrlo dobro je znala da će joj, ukoliko je zaustave, dovoljno biti da odigra ulogu preopterećene majke koja ne zna gde joj je glava, i da će joj svako poverovati na reč. Od tih smešnih krađa padala je u trans. Smejala se sama na ulici, prožeta utiskom da je uspela da izigra čitav svet.

Kad je slučajno sreła Paskala u gradu, doživela je to kao svojevrsan znak. Njen drug s fakulteta nije je odmah prepoznao: na sebi je imala preširoke pantalone i iznošene čizme, a prljavu kosu bila je vezala u punđu. Stajala je ispred vrteške s koje Mila nikako nije htela da siđe. „Ovo ti je poslednja vožnja“, ponovila bi ona svaki put kad njena kćerka, čvrsto stežući konja oko vrata, prođe pored ne šaljući joj znake. A onda je podigla oči i ugledala Paskala, koji joj se osmehivao, raširenih ruku, što od radosti, što od iznenađenja. Uzvratila mu je osmeh, ne ispuštajući kolica iz ruku. Paskal nije imao mnogo vremena, ali je, sticajem okolnosti, sastanak bio zakazao kod Mirijam u komšiluku. „Moram, ipak, odmah da krenem“, rekao joj je on. „Hoćemo zajedno?“

Mirijam se bacila na Milu, mala je počela da krešti. Nije htela ni da mrdne, i Mirijam se napregnula da odglumi osmeh, ne bi li Paskal video da ona drži situaciju pod

kontrolom. Neprestano je mislila na stari džemper koji je nosila ispod kaputa, a čiju je pohabanu kragnu Paskal neizostavno morao da primeti. Kao pomamna, prešla je rukom preko čela, kao da je to dovoljno da dovede u red suvu, zamršenu kosu. Paskal je izgledao kao da pojma nema šta se dešava. Govorio joj je o kancelariji koju je osnovao s dvoje kolega s kojima je diplomirao, pričao je o teškoćama i radostima koje donosi taj život, kad si sam sebi i rob i gospodar. Mirijam je upijala njegove reči. Mila ju je svaki čas prekidala, i Mirijam bi u tim trenucima dala sve što ima da je učutka. Ne skidajući oči s Paskala, počela je da pretura po džepovima, po tašni, ne bi li našla lilihip, bombonu, šta bilo, samo da nečim kupi kćerkino ćutanje.

Paskal jedva da je oka bacio na decu. Nije je pitao ni kako se klinci zovu. Čak ga ni Adam, usnuo u kolicima, spokojnog, božanstvenog lica, očito nije ni dirnuo ni raznežio.

„Ovde sam ja“, rekao je u jednom trenutku Paskal i poljubio je u obraz. „Mnogo mi je drago što smo se videli“, dodao je on i ušao u zgradu. Masivna plava vrata tresnula su zatvarajući se, i Mirijam je poskočila. A onda je počela da se moli u tišini. Tu, nasred ulice, obuzelo ju je takvo očajanje da je mogla istog časa da sedne na zemlju i brizne u plač. Došlo joj je bilo da se uhvati Paskalu za nogu, da ga moli da je povede sa sobom, da joj pruži priliku. Kad se vratila kući, bila je skroz utučena. Posmatrala je Milu, koja se mirno igrala. Okupala je maloga, i pomislila kako ta sreća, ta jednostavna, tiha zatvorska sreća njoj nije dovoljna, da je to ne može utešiti. Paskal joj se sigurno samo narugao. Možda je, štaviše, u međuvremenu pozvao njihove

zajedničke stare drugare s faksa da im ispriča kako jadan život vodi Mirijam, koja „više ni na šta ne liči“, koja „nije ni izbliza ostvarila karijeru kakva se od nje očekivala“.

Cele noći nije mogla oka da sklopi od zamišljenih razgovora. Sutradan, upravo kad se istuširala, začula je signal: stigao SMS. „Ne znam da li razmišljaš o tome da nastaviš da se baviš advokaturom. Ako si zainteresovana, mogli bismo da porazgovaramo o tome.“ Malo je nedostajalo da Mirijam počne da vrišti od sreće. Počela je da skače po stanu i da ljubi Milu, koja ju je pitala: „Šta se desilo, mama? Zašto se smeješ?“ Kasnije se Mirijam pitala da li je Paskal primetio da je očajna, ili je, prosto-naprosto, smatrao čistom srećom to što je naleteo upravo na Mirijam Šarfu, najozbiljniju studentkinju koju je ikada upoznao. A možda je pomislio da je blagosloven što je upravo njemu, pored svih ostalih, dato da jednoj takvoj ženi kao što je ona dâ posao, da je vrati u sudnicu.

Mirijam je o tome razgovarala s Polom, i njegova reakcija ju je razočarala. Pol je slegnuo ramenima. „Pa ja uopšte nisam znao da ti želiš da radiš.“ Ove njegove reči užasno su je naljutile, i više nego što je trebalo. Razgovor je ubrzo poprimio otrovan ton. Ona je njega nazvala egoistom, on je njeno ponašanje okarakterisao kao nedosledno. „Radićeš, u redu, nema problema, ali šta ćemo s decom?“ On joj se podsmevao, izvrgao je ruglu njene ambicije, produbljujući u njoj utisak da je osuđena na to da zanavek čami u tom stanu.

Kad su se najzad smirili, strpljivo su proučili mogućnosti koje im stoje na raspolaganju. Bio je kraj januara; nije imalo nikakvog smisla nadati se da će moći

da nađu mesto u nekim jaslicama ili obdaništu. Nisu poznavali nikoga u opštini. A kad bi Mirijam počela da radi, po primanjima bi bili u najgoroj mogućoj kategoriji: previše imućni da bi imali prioritet u dobijanju pomoći, a opet previše siromašni da im zapošljavanje dadilje ne predstavlja ozbiljnu žrtvu. Pa ipak, opredelili su se upravo za ovu potonju opciju, pošto je Pol ovako zaključio: „Ako se u obzir uzme i prekomerni rad, dadilja i ti ćete zarađivati manje-više isto. Ali ukoliko ti smatraš da će ti to pomoći da napreduješ u poslu...” Mirijam je od ovog razgovora ostao gorak ukus u ustima. Zamerila je Polu zbog toga.

Poželela je da sve uradi kako treba. Čisto radi mira u duši, otišla je do jedne tek otvorene agencije u njihovom kraju. Mala kancelarija, jednostavno uređena, i u njoj dve mlade žene od tridesetak leta. Fasada, okrečena u svetloplavo, ukrašena je zvezdama i malim zlaćanim kamilama. Mirijam je pozvonila. Vlasnica agencije ju je odmerila pogledom kroz izlog, a onda lagano ustala i provirila kroz odškrinuta vrata.

– Da?

– Dobar dan.

– Došli ste da se učlanite? Nama je, znate, potreban kompletan dosije. Biografija i reference s potpisima vaših bivših poslodavaca.

– Ne, ne, nisam zbog toga došla. Ja sam došla zbog svoje dece. Tražim dadilju.

Devojčino lice se na te reči potpuno preobrazilo. Najednom je izgledala bogzna kako zadovoljna što prima jednu klijentkinju, iako joj je bilo neprijatno što ju je

onako prezrela. Ali kako je pa i mogla znati da je ova žena umornog izgleda, suve ufrčkane kose mogla biti majka toj lepoj devojčici što cmizdri na trotoaru?

Šefica je otvorila veliki katalog, i Mirijam se nadnela nad otvorene stranice.

– Sedite – ponudila ju je šefica.

Pred Mirijaminim očima ređale su se desetine i desetine fotografija žena, većinom Afrikanki i Filipinki. Mili je bilo zabavno da gleda.

– Ova je baš ružna, a? – rekla bi ona.

Majka bi je na to ukorila, pa bi se teška srca vratila na mutne ili slabo kadrirane portrete, na kojima se ama baš nijedna žena nije osmehivala.

Šefica agencije bila joj je odvratna. Njeno licemerje, njeno lice, okruglo i rumenkasto, iznošena marama oko vrata – sve joj je to bilo odvratno. Njen rasizam, takođe, koji odmah dolazi do izražaja. Mirijam je bilo samo do jednoga: kako što pre da pobegne odatle. Rukovala se sa šeficom. Obećala je da će porazgovarati sa svojim mužem, ali nikada više na ta vrata nije pokucala. Umesto toga, sama je okačila mali oglas po prodavnicama u kraju. Na savet jedne prijateljice, preplavila je sajtove na internetu oglasima s oznakom HITNO. Nije prošlo nedelju dana, a dobili su šest poziva.

Tu dadilju Mirijam čeka kao Spasiteljku, makar sama i bila prestravljena od same pomisli na to da će nekome ostaviti svoju decu. Ona zna sve o njima, i želela bi da to znanje ni sa kim nikad ne podeli. Zna šta njena deca vole, zna kakva su kad povilene. Odmah, u deliću sekunde, prepozna ona kad je jedno od njene dece bolesno ili

tužno. Ne ispušta ih iz vida, ubeđena da niko ne bi mogao da ih štiti tako dobro kao ona.

Otkako su se deca rodila, ona se boji svega. Na prvom mestu se boji toga da joj ne umru. O tome nikad ne govori, ni drugaricama ni Polu, ali sigurna je da svi oni imaju iste misli. Uverena je da se, kao i njoj, i njima dešavalo da posmatraju svoje dete dok spava i da se pitaju kako li bi bilo kad bi to usnulo telo bilo lež, kad bi te oči ostale sklopljene zauvek. Ništa ona tu ne može. Grozomorni scenariji sami se razvijaju, ona pokušava da ih rastera odmahujući glavom, recitujući molitve, kucajući u drvo i u Fatiminu šaku, amajliju koju je nasledila od majke. Odvraća od svoje dece zlu kob, bolest, nesreće razne, izopačene žudnje grabljivaca. Noću sanja o tome kako je najednom izgubila decu, usred neke ravnodušne mase sveta. I ona, u tom snu, viče: „Gde su mi deca?“, a ljudi se smeju. Misle da je luda.

– Kasni. Loše je počelo.

Pol je nestrpljiv. Kreće prema vratima, pogleda kroz špijunku. Dva i petnaest je, a prva kandidatkinja, neka Filipinka, još nikako da stigne.

U 14 i 20 Đidi mlakušno pokuca na vrata. Mirijam ode da joj otvori. Odmah će primetiti da žena ima izrazito mala stopala. Iako je zima, ona nosi platnene patike i bele nazuvice. Bliži joj se pedeseta, a ima stopala kao u deteta. Prilično je elegantna, kosu je uplela u kiku koja joj pada do nasred leđa. Pol joj odsečno napomene da je zakasnila, a Đidi pogne glavu, promrmljavši neko opravdanje. Vrlo se slabo izražava na francuskom. Pol, bez trunke elana, započinje razgovor na engleskom. Đidi govori o svojim iskustvima. O deci koju je ostavila u otadžbini, o najmlađoj kćerki koju nije videla već deset godina. Ne, Pol je neće zaposliti. Postavlja joj pitanja čisto forme radi, i tačno u pola tri prati je do vrata.

– Pozvaćemo vas ponovo – kaže. – *Thank you.*

Ulazi potom Gras, nasmejana žena iz Obale Slonovače koja nema papire. Onda Karolin, gojazna plavuša prljave kose, koja se sve vreme razgovora žali na bol u leđima i na probleme s cirkulacijom. Posle nje dolazi Malika, Marokanka u godinama, koja u više navrata ponavlja da ima dvadeset godina iskustva u ovom poslu i da mnogo voli decu. Mirijam je, međutim, od početka bila sasvim

jasna. Ona nikako ne želi da uzme Magrebljanku da joj čuva decu. „Ali to bi baš bilo dobro“, pokušao je da je ubedi Pol. „Ona bi s decom razgovarala na arapskom, pošto ti već nećeš.“ Mirijam je to kategorično odbila. Ona strahuje da bi se između nje i takve jedne dadilje uspostavilo neko prećutno saučesništvo, neka bliskost. I da bi ona druga počela i njoj da se obraća na arapskom. Da joj na arapskom prepričava svoj život, a onda i da od nje traži hiljadu nekih stvari u ime zajedničkog im jezika i religije. A Mirijam je oduvek s nepoverenjem gledala na to što naziva imigrantskom solidarnošću.

A onda je došla Luiza. Kad priča o tom prvom susretu, Mirijam mnogo voli da kaže da je to bilo pravo prepoznavanje. Kao ono kad te grom pogodi, kad se zaljubiš. Ona, pre svega, insistira na ponašanju njene kćerke Mile. „Mila je nju zapravo odabrala“, ume Mirijam da precizira. Mila se upravo bila probudila, odspavala je malo po podne, a iz sna ju je trgla bratovljeva dreka. Pol je otišao po bebu, a mala je krenula za njim, krijući se između njegovih nogu. Tad je ustala Luiza. Dok opisuje ovu scenu, Mirijam i dalje oseća opčinjenost dadiljinom samouverenošću. Luiza je obazrivo uzela Adama iz očevih ruku i napravila se pritom kao da ne vidi Milu. „Gde je ta princeza? Meni se učinilo da sam videla neku princezu, ali ta princeza je nestala.“ Mila je na to počela grohotom da se smeje, a Luiza je nastavila sa svojom igrom tražeći tu tajanstvenu, nestalu princezu po ćoškovima, pod stolom, iza kauča.

Postavljaju joj nekoliko pitanja. Luiza kaže da joj je muž umro, da je njena kćerka Stefani već odrasla – „još

malo pa dvadeset godina, da ne poveruje čovek“ – te da je ona, Luiza, vrlo dostupna. Ona pruža Polu list hartije na kojem su ispisana imena ranijih njenih poslodavaca. Govori o porodici Ruvije, čije je ime u vrhu spiska:

– Dugo sam ostala kod njih. Imali su dvoje dece, i oni. Dva dečaka.

Pol i Mirijam su opčinjeni Luizom, njenim finim crtama lica, njenim iskrenim osmehom, usnama koje nikad ne podrhtavaju. Ona izgleda kao osoba koju ništa ne može da poremeti. Kad te gleda u oči, pred sobom vidiš ženu koja sve može da sasluša i sve da oprost. Njeno lice je nalik mirnom moru, čije dubine niko ne može da nasluti.

Iste večeri oni telefoniraju bračnom paru čiji im je broj Luiza ostavila. Javlja se neka žena, pomalo hladno. Onog časa kad začuje Luizino ime, smesta menja ton:

– Luiza? Kakvu sreću imate što ste naleteli baš na nju. Ona je mojim sinovima bila kao druga majka. Kad smo morali od nje da se oprostimo, to je zaista bilo da ti se srce pocepa. Sve će vam biti jasno ako vam kažem da sam u to vreme čak razmišljala o tome da rodim i treće dete, samo da nju zadržim.

Luiza podiže roletne u svom stanu. Tek je prošlo pet ujutro, a ulična rasveta već radi. Jedan čovek hoda ulicom, sve ide uza zidove, da izbegne kišu. Pljuštalo je cele noći. Vetar je duvao kroz cevi i nastanio se u njenim snovima. A ta kiša kao da pada horizontalno ne bi li što bolje išibala fasadu zgrade i prozore. Luiza voli da gleda napolje. Tačno preko puta nje, između dve zgrade zlokobnog izgleda, nalazi se jedna mala kuća, okružena dvorištem zaraslim u korov. Tu se još početkom leta naselio jedan mladi bračni par, Parižani, i nedeljom se njihova deca igraju na klackalici i pleve baštu. Luiza se pita šta li oni traže u ovom delu grada.

Od nedostatka sna sva podrhtava. Vrhom nokta grebe ugao prozorskog stakla. Uzalud kao pomamna pere te prozore dvaput nedeljno, stakla joj izgledaju uvek nekako mutna, prašnjava, s prljavim štraftama. Ponekad joj dođe toliko da ih izriba da popucaju. Grebe ona sad vrhom kažiprsta, grebe sve jače, i nokat joj pukne. Ona prinese prst ustima i zagriže ga da zaustavi krvarenje.

Stan u kojem živi jednosoban je, i ta prostorija Luizi služi i kao spavaća i kao dnevna soba. Ona se trudi da svakog jutra spremi krevet na rasklapanje i da ga prekrije crnim pokrivačem. Obeduje na niskom stočiću, televizor joj je uvek uključen. Uza zid su naslagane kutije, i dalje zatvorene. U njima se možda nalazi i pokoji predmet koji

bi mogao da udahne život toj garsonjeri bez duše. Desno od kauča stoji fotografija riđokose adolescentkinje u svetlucavom ramu.

Pažljivo je po kanabetu rasprostrla dugačku suknju i bluzu. Sagne se onda pa podigne s poda cipele, model već deset godina star, s tim što ih ona tako dobro čuva da i dalje izgledaju kao nove. Lakovane su, vrlo jednostavne, sa četvrtastom potpeticom i malom, nenametljivom mašnicom. Luiza seda i počinje da čisti jednu, namačući komad vate u kremu za skidanje šminke. Pokreti su joj usporeni i precizni. Ona čisti vrlo predano, potpuno zaokupljena aktivnošću koje se latila. Vata je sva štrokava. Luiza prinosi cipelu lampi koja stoji na stolu. Kad joj se učini da ju je dobro uglancala, ona je spusti, pa uzme drugu.

Toliko je rano da ona ima vremena i da sredi nokte, upropašćene od kućnih poslova. Na kažiprst stavlja flaster, a ostale nokte maže lakom, ružičastim, izrazito diskretnim. Prvi put u životu, ne mareći za cenu, otišla je kod frizera. Podigla je kosu u punđu, pozadi, poviše vrata. Šminka se sad i s maskarom izgleda starija, ona čija je silueta tako tanušna, tako sitna, da bi joj čovek izdaleka jedva dao dvadeset godina. A ona ima više nego dvaput toliko.

Vrti se ukруг po toj prostoriji koja joj nikad nije izgledala tako mala, tako skućena. Seda, ali se gotovo istoga časa diže. Mogla bi baš i televiziju da pusti. Da popije čaj. Da pročita neki stari primerak feminističkih novina koji joj stoji kraj uzglavlja. Ali plaši se da će se tako opustiti, da će dozvoliti vremenu da teče, da će se predati obamrlosti. To rano buđenje čini je krhkom, ranjivom. A

dovoljan je samo jedan trenutak da sklopi oči, da zaspi i tako da zakasni. Mora nečim da uposli duh, mora uspeti da svu svoju pažnju usredsredi na taj prvi radni dan.

Ne može više da sedi kod kuće i čeka. Još nema šest sati, mnogo je poranila, ali ona ipak brzim korakom kreće ka stanici RER-a.¹ Potrebno joj je više od pola sata hoda do stanice Sen-Mor-de-Fose. U vozu sedi preko puta jednog starog Kineza koji spava, skvrčen sav, čela oslonjenog o staklo. Pomno posmatra njegovo iscrpljeno lice. Na svakoj stanici njoj dođe da ga probudi. Boji se da će se stari izgubiti, da će otići predaleko, da će oči otvoriti tek na poslednjoj stanici i da će onda morati da se vraća istim putem. Ali ona ne govori ništa. Razboritije je ne razgovarati s ljudima. Jednom je, tako, malo nedostajalo da joj neka mlada devojka, brineta, veoma lepa, opali šamar. „Šta me gledaš ti? A, šta je bilo, igra mečka?“, drala se ta.

Stigavši na stanicu Ober, Luiza iskače na peron. Već ima dosta sveta, i jedna žena je gurne dok se Luiza penje uz stepenište. Grlo joj se steže od otužnog mirisa kroasana i zagorele čokolade. Kod Opere seda na metro broj sedam i izlazi na stanici Poasonjer.

Luiza je stigla gotovo čitav sat pre dogovorenog vremena, pa seda u baštu kafea *Raj*, lokala lišenog svakog šarma, odakle može da posmatra ulaz u zgradu. Poigrava se kašičicom. Sa žudnjom posmatra čoveka koji joj sedi s desne strane i cevči cigaretu svojim mesnatim, poročnim usnama. Volela bi da mu otme tu cigaretu iz ruku i da povuče jedan dobar dim. Ne može više da izdrži, plaća kafu i ulazi u zgradu u kojoj vlada tišina. Pozvoniće kroz

---

1 Pariski prigradski voz, koji povezuje centralni deo metropole s predgrađima. (Prim. prev.)

jedno četvrt sata, a u međuvremenu seda na stepenik na međuspratu. Začuje utom nešto, jedva ima vremena da ustane, a ono – eto Pola, silazi niz stepenice skakućući. Pod miškom nosi bicikl, a na glavi ružičastu kacigu.

– Luiza? Dugo ste već tu? Što niste ušli?

– Nisam htela da smetam.

– Ma ne smetate, naprotiv. Izvolite, ovo su vaši ključevi – reče on vadeći privezak s ključevima iz džepa. – Hajdite samo, osećajte se kao kod svoje kuće.